

ВІДГУК

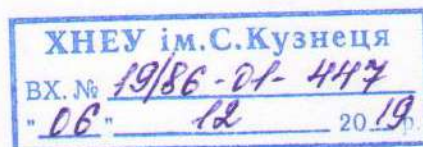
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Шаульської Лариси Володимирівни
на дисертаційну роботу Лаптева В'ячеслава Ігоровича
на тему «Методологія проблемно-орієнтованого розвитку людських
ресурсів», подану на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.07 –
демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

Ознайомлення з дисертацією та авторефератом Лаптева В'ячеслава Ігоровича дає змогу сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, особливостей, структури, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки дисертації, головні результати якої подані до захисту.

1. Актуальність теми дослідження

Ресурсна база розвитку нової економіки формується навколо технологічної модернізації та унікальних можливостей людини, людського інтелекту, когнітивного та творчого потенціалу, що є умовою ефективного застосування всіх видів ресурсів. Це потребує ідентифікації та визначення умов формування людських ресурсів саме тієї якості, яка спроможна забезпечити високу ймовірність капіталізації. В цьому контексті формується суспільний запит на нові підходи до управління розвитком людських ресурсів, які вже сьогодні є і будуть ключовим предметом конкуренції компаній, регіонів, країн.

З іншого боку, майбутнє економіки України залежить від комплексу складних тенденцій суперечливого характеру, вплив яких є різним, часто протилежним за напрямом, змістом, формами прояву, що обумовлено галузевою, технологічною, територіальною, інституційною диференціацією. Відомі макротренди знаходять нетипові варіанти втілення на рівні організацій та бізнес-процесів, корпоративні та регіональні моделі суперечать глобальним та національним, що також є проявом нової економіки, пов'язаної з так званою масовою індивідуалізацією та нелінійними рішеннями. В цьому контексті актуальним предметом досліджень є багаторівневі соціально-економічні системи, які характеризуються набором типових та специфічних рис, унікальною конфігурацією взаємодії між елементами та рівнями, що забезпечує певний рівень ефективності. Людські ресурси формуються та використовуються в межах

саме таких систем і динамічні зрушення у їх складі та внутрішній архітектурі потребують нових підходів до аналізу.

Очевидним є те, що чинні системи формування та використання людських ресурсів характеризуються певною інерційністю та масовою дисфункцією інститутів рівня їх макро-, мезо- та мікрорегулювання, що дає підстави прогнозувати критичний ресурсний дефіцит та відсутність умов для модернізації національної економічної системи на засадах економіки знань. На цьому фоні своєчасним є завдання пошуку джерел підвищення ефективності управління людськими ресурсами та забезпечення їх розвитку на основі усвідомлення та застосування проблемно-орієнтованого підходу, який потребує, в межах парадигми здобувача, ідентифікації проблем-суперечностей та вирішення проблем-задач в контексті налаштування всіх інститутів та чинників впливу на формування та раціональне використання людських ресурсів нової якості.

Отже, вибір теми та постановка задач дослідження в межах дисертації В.І.Лаптева є обґрунтованими, оскільки концептуальний рівень вивчення умов формування людських ресурсів нової якості вдало поєднується з практикою вирішення подібних завдань в межах багаторівневої системи прийняття рішень.

Мета дослідження відповідає темі дисертаційної роботи. Результати дослідження логічно розкривають перелік тих задач, які необхідно було виконати для досягнення мети. Об'єкт і предмет дослідження визначені достатньо вірно.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота пов'язана з планами науково-дослідних робіт Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця: «Вплив діяльності домогосподарств на формування безпеки людського розвитку» (номер державної реєстрації 0117U000986), в якій здобувач виступав керівником та проводив аналіз теоретичних, законодавчих та інституційних аспектів формування і розвитку людських ресурсів в умовах трансформаційних процесів в економіці.

Напрямок досліджень також відповідає тематичній спрямованості наукових розробок Національної металургійної академії України за темою «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності» (номер державної реєстрації 0107U001146), в межах якої здобувач запропонував класифікацію нормативно-правового забезпечення розвитку людських ресурсів.

Дисертаційна робота є частиною наукових досліджень Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України: «Теоретичні аспекти дерегулювання економіки України та її регіонів в умовах вступу країни до інтеграційних об'єднань» (номер державної реєстрації 0114U001542); «Забезпечення економічної безпеки України в контексті інтегрування в ЄС» (номер державної реєстрації 0114U004556); «Стратегування економічної політики для України» (номер державної реєстрації 0116U006999). В межах даних тем здобувачем систематизовано основні проблеми розвитку людських

ресурсів на рівні держави, регіонів та суб'єктів господарювання; розроблено науково-практичні рекомендації щодо обґрунтування напрямів розвитку людських ресурсів; запропоновано концепцію та визначено принципи проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях.

Окрема увага приділена здобувачем систематизації та обґрунтуванню інструментарію державної підтримки розвитку людських ресурсів в промисловості під час роботи над темою «Механізм державної підтримки реконструкції промисловості України» (номер державної реєстрації 0117U003219).

3. Рівень достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації

На підставі ознайомлення з матеріалами дисертації та публікаціями здобувача можна зробити висновок, що положення наукової новизни, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації та висвітлені в публікаціях, мають достатній рівень обґрунтування. Їх достовірність підтверджується застосуванням широкого спектру наукових методів дослідження (морфологічний аналіз, контент-аналіз, метод аналізу ієрархій, кореляційний, кластерний та системний аналіз, метод лінійної згортки, метод матричного позиціювання, сценарний підхід тощо), використанням статистичних даних міжнародних організацій, Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, звітно-аналітичної інформації міжнародних і вітчизняних статистичних структур і рейтингових агентств.

Зроблені автором дисертації висновки спираються на результати ретельно проведеного аналізу наукових праць сучасних вчених-економістів, чинну законодавчо-нормативну базу з питань розвитку трудового, інтелектуального потенціалу, людського розвитку, а також на міжнародні нормативні документи. Це доводить достатній рівень обґрунтованості та достовірності отриманих наукових результатів.

4. Найбільш суттєві наукові результати дисертації, отримані особисто здобувачем

Зміст роботи представлений комплексом нових наукових результатів, які характеризуються спрямованістю на вирішення поставленої наукової проблеми: обґрунтування концепції та розробку теоретико-методологічного забезпечення проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів.

Серед нових наукових результатів теоретичного характеру найбільш важливими є такі.

1. Вперше запропоновано концепцію проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів на основі методів логічного узагальнення з використанням інструментів логіки, формулювання та перевірки гіпотез та дедуктивного методу (с. 254-278). З метою обґрунтування основних положень концепції дисертантом

із застосуванням методів логічного узагальнення, компаративного аналізу здійснено еволюційний аналіз понять і наукових підходів, пов'язаних з категорією «людські ресурси» (с. 37-54); на основі аналізу і синтезу, наукової абстракції досліджено тенденції розвитку людських ресурсів та ідентифіковано основні проблеми, що стримують розвиток людських ресурсів та соціально-економічний розвиток держави, регіонів та суб'єктів господарювання (с. 108-112, 151-188); обґрунтовано принципи проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів за допомогою абстрактно-логічного методу та компаративного аналізу (с. 263-269). Наукова новизна розробленої концепції полягає у сукупності положень, які сформульовані на основі висунутих в роботі гіпотез щодо забезпечення проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів.

2. Теоретично обґрунтовано сутність поняття «система проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів» (с. 234). На основі контент-аналізу та логічного аналізу визначено складові поняття (с. 73-81), систематизації принципів теорії систем та синергетики (с. 238-242) визначено основні властивості функціонування системи з урахуванням трьох економічних рівнів та орієнтованої на вирішення проблем розвитку людських ресурсів.

3. Теоретично обґрунтовано та кількісно визначено складові проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 232-242). На основі абстрактно-логічного методу, компаративного аналізу, морфологічного аналізу було досліджено понятійний апарат теорії розвитку людських ресурсів на основі проблемно-орієнтованого підходу, а саме проаналізовано поняття «людські ресурси» (с. 37-54), «розвиток» (с. 77-78), «розвиток людських ресурсів» (с. 78-79), «проблемно-орієнтований розвиток людських ресурсів» (с. 225-226), «проблема» (с. 218-224); «система проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів» (с. 80); «система» (с. 235-236). Обґрунтування понять у дисертації виконано на основі проведеного критичного та контент-аналізу фундаментальних праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Це дало змогу на основі аналізу законодавчого забезпечення (с. 130-145), чинників впливу на проблемно-орієнтований розвиток людських ресурсів (с. 245-257) виокремити ті поняття, які характеризують врахування проблем розвитку людських ресурсів на макро-; мезо-; та мікроекономічному рівнях й відповідають пріоритетам соціально-економічного розвитку України, а саме: умови та результати розвитку людських ресурсів, що і виступають основними складовими проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів.

При обґрунтуванні складових проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів було використано метод аналізу ієрархій (с. 252-257), за допомогою якого було визначено найбільший вплив саме ресурсних, мотиваційних та організаційно-правових чинників на проблемно-орієнтований розвиток людських ресурсів, що також є обґрунтуванням його складових.

4. Вперше обґрунтовано методологію проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 281-295). В межах перевірки висунутих гіпотез концепції на основі методу логічного аналізу запропоновано послідовність етапів аналізу

проблеми формування системи проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 286) та методологію проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 292), що передбачає послідовність етапів оцінювання проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів за складовими, компонентами та рівнями (с. 295-312); прогнозування рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів за складовими, компонентами та рівнями (Додаток Н); розробка та моделювання сценаріїв проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 386-387); визначення відповідних напрямів розвитку людських ресурсів і розробка практичних рекомендацій та законодавчих змін (с. 392-413).

Продуктивним та перспективним доробком є результати методологічного та методичного характеру.

1. Методологічний підхід до оцінювання рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 295-312), який розроблено вперше та полягає у послідовній реалізації блоків оцінювання:

підготовчого блоку: визначення мети оцінки рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів; вибір методів оцінки проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів; обґрунтування принципів оцінки проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів; визначення інформаційної бази для оцінки рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 303-305);

оціночного блоку: визначення складових та компонент рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів; формування переліку часткових показників, що характеризують складові та компоненти проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 306-307);

результуючого блоку: обчислення інтегральних показників за складовими та компонентами проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів на трьох економічних рівнях; кластеризація регіонів залежно від рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 310-312).

Достовірність отриманого результату забезпечено використанням наступних методів: апріорного ранжування, кореляційного аналізу (для обґрунтування часткових показників за складовими та компонентами проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 313, Додаток Н); статистичного аналізу (для вивчення та групування емпіричних даних) (с. 154-179); методу лінійної згортки – для визначення інтегральних показників рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 317-340); матричного моделювання для позиціювання інтегральних показників за компонентами та складовими рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів у процесі його оцінювання (с. 321, 337-338, Додаток Н); клатерного аналізу для групування регіонів при оцінюванні рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів на мезорівні (с. 325-329, 338).

2. Ієрархічно-функціональна типологізація проблем розвитку людських ресурсів (с. 218-234). З використанням методів контент аналізу уточнено поняття «проблема» та надано визначення поняття «проблема у розвитку людських

ресурсів» (с. 218-224). На основі логічного узагальнення та класифікації в роботі визначено перелік проблем у розвитку людських ресурсів та здійснено їх пріоритизацію (с. 185-187). Наукова новизна полягає у тому, що було запропоновано нові класифікаційні ознаки: психофізіологічна реакція, ступінь важливості та терміновості, витратність вирішення, спосіб вирішення, час (тривалість), сфера виникнення, масштаби наслідків та охоплення проблеми, можливість виразити кількісно або якісно (с. 227-230), що використовуються далі в роботі для виявлення типових проблем розвитку людських ресурсів на макро-, мезо- та мікрорівнях на основі методу експертних оцінок (с. 231-234), й обґрунтування напрямів їх вирішення на основі методу аналізу ієрархій (с. 408-410).

3. Методичний підхід до визначення проблем розвитку людських ресурсів на трьох економічних рівнях (с. 153). За допомогою методу експертного опитування здійснена пріоритизація проблем розвитку людських ресурсів (с. 185-187). На основі методу аналізу ієрархій визначено також пріоритетність чинників, які впливають на розвиток людських ресурсів та появі проблем, пов'язаних з цим (с. 245-257). Наукова новизна полягає у тому, що даний методичний підхід базується на проблемно-орієнтованому підході, а також передбачає його дію на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях.

4. Методичний підхід до вибору пріоритетних напрямів проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 392-413). За допомогою методу аналізу ієрархій (с. 408-410) обґрунтовано пріоритетність напрямів проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів. Наукова новизна полягає в застосуванні трирівневого підходу до визначення напрямів та обґрунтування інструментарію розвитку людських ресурсів, а також побудові моделі варіантів вирішення проблем.

Комплекс результатів прикладної спрямованості забезпечує роботі завершеності.

1. Систематизовано нормативно-правове забезпечення розвитку людських ресурсів (с.116-135). За допомогою методу класифікацій, а також логічного узагальнення здійснено групування нормативно-правових документів за такими класифікаційними ознаками, як: рівень дії, напрям дії, функціональна спрямованість. Такий класифікаційний поділ дозволяє регулювати соціально-трудові відносини на макро-, мезо- та мікроекономічному рівні з урахуванням спрямованості дії проблеми ,пов'язаної з розвитком людських ресурсів (с. 131-134).

2. Побудовано модель проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 382) на основі використання інструментарію імітаційного моделювання та сценарного підходу. Наукова новизна полягає у визначенні структурних елементів моделі, встановленні зв'язків між ними, побудові оптимістичних сценаріїв проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях з урахуванням потенційних ризиків та критеріїв ефективності з наступним вибором сценарію, що задовольняє обраним критеріям на трьох економічних рівнях.

3. Розвинуто підходи до побудови механізму розвитку людських ресурсів (с. 360-366). Дисертантом проаналізовано вітчизняні підходи до державного стимулювання розвитку людських ресурсів на законодавчому рівні (с. 350-352, Додаток Р); запропоновано принципи проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 263-269), що дозволило сформулювати механізм проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 362), як взаємодії його структурних елементів на макро; мезо- та мікроекономічному рівнях: функцій, методів та складових проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів, що уможлиблює формування певного рівня проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

Достовірність отриманих у дисертації результатів, наведених висновків і рекомендацій підтверджується їх широкою апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

5. Теоретична та практична значущість наукових результатів

Наукові положення, висновки та рекомендації, наведені у дисертації, мають теоретичну та практичну цінність.

Отримані результати є значним внеском у розвиток теорії розвитку людських ресурсів та у сукупності сприяють поглибленню концептуальних підходів та удосконаленню методології проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів. Розроблений методологічний підхід щодо оцінювання рівню проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів має як теоретичну, так і практичну значущість.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в удосконаленні понятійного апарату проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 73-112); розширенні існуючих класифікацій, зокрема, класифікації чинників проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 245-257); класифікації проблем у розвитку людських ресурсів (с. 218-234); теоретичному обґрунтуванні складових проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 252-257); подальшому розвитку наукових засад періодизації розвитку людських ресурсів (с. 52-72); обґрунтуванні принципів проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів; теоретико-методичному забезпеченні механізму розвитку людських ресурсів (с. 263-269).

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що розроблені теоретико-методологічні положення доведені до рівня конкретних науково-практичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів.

Практичне значення мають наступні результати дисертаційної роботи: методичний підхід до ідентифікації проблем розвитку людських ресурсів на макро-; мезо-; та мікрорівнях (с. 153);

методичний підхід до вибору інструментарію розвитку людських ресурсів в залежності від економічного рівня при виконанні наукового дослідження (с. 354-360);

послідовність та зміст етапів побудови моделі проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 381-392);

методичний підхід до вибору пріоритетних напрямів проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 392-413).

Практичне значення наукових результатів підтверджується довідками про їх впровадження у діяльність Комітету Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва (довідка № 04-30/14-1010/282722 від 08.12.2017 р.); Виконавчого комітету Харківської міської ради Харківської області (довідка № 08-12/4327/2-18 від 09.11.2018 р.); Департаменту соціального захисту населення Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 01-40/05-8448 від 22.06.2018 р.); Об'єднання промисловців і підприємців Харківської області – Регіональне відділення Всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців» (довідка № 119/1/2 від 04.07.2018 р.); Харківської обласної спілки «Молодіжні Ініціативи» (довідка № 2008/18 від 20.08.2018 р.); ДП «Завод імені В.О. Малишева» (довідка № 92/46 від 27.08.2018 р.); ДП «Харківське конструкторське бюро з двигунобудування» (довідка № 624/15-63 від 17.09.2018 р.); Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (довідка № 47/05-18 від 28.05.2018 р.).

6. Аналіз структури дисертації, публікацій та повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях

За своєю структурою рецензована дисертація складається з вступу, п'яти розділів, висновків, списку літератури та додатків. Дисертація написана в чіткій логічній послідовності, науковим стилем.

Дисертація та автореферат відповідають вимогам, встановленим Міністерством освіти і науки України.

За темою дисертації у відкритому друці опубліковано 55 наукових праць. У тому числі: 1 одноосібна монографія; 2 розділи у колективних монографіях та монографіях у співавторстві; 29 наукових статей, з них – 11 у наукових фахових виданнях України, 18 статей у виданнях іноземних держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; 23 публікацій за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 60,79 ум. друк. арк., особисто здобувачу належить 37,18 ум. друк. арк.

В публікаціях в достатній мірі розкрито основний зміст дисертації, повністю висвітлено новизну наукових результатів. Публікації відповідають встановленим вимогам, в них визначено наукові завдання, методи їх вирішення й описано отримані наукові результати.

Положення наукової новизни, які винесено на захист, висвітлено у зазначених публікаціях та в авторефераті в повній мірі.

Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук (зокрема, п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєнні вченого звання старшого наукового співробітника»). Зміст автореферату повною мірою відображає основні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи, достатньо ґрунтовно розкриває усі положення

наукової новизни, представлені у дисертації, дає повне уявлення про здобутки наукової роботи, що виносяться на захист.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

1. В теоретичній частині роботи автор характеризує еволюцію управління людськими ресурсами протягом кінця ХІХ – початку ХХІ ст. (рис. 1.6, с.70 та коментарі до нього). Вважаю, що докладніше треба було б представити період останніх тридцяти років, оскільки саме в цей період закладаються нові принципи управління людськими ресурсами, які будуть визначати вектор розвитку в майбутньому: якість людських ресурсів у контексті вимог, обмежень та можливостей нової економіки (економіки знань); поведінкова економіка як нова парадигма дослідження раціональних/ірраціональних засад вибору; компетентнісний підхід до оцінювання, розвитку та управління розвитком людських ресурсів.

2. Потребує додаткової аргументації встановлення вікових меж на етапі визначення сутності людських ресурсів у кореляції з віком працездатності (с. 81).

3. П. 2.1 дисертації автор присвятив аналізу проблем нормативно-правового забезпечення розвитку людських ресурсів в Україні, що є логічним та обґрунтованим завданням в контексті посилення системного впливу всіх складових управлінського механізму на якість та кількість людських ресурсів. В той же час, забагато уваги приділено класифікації нормативних документів, в тому числі міжнародних (хоча заявлена проблематика по Україні); натомість економічний зміст, економічний контекст та економічні наслідки реалізації рішень правового характеру розглянуті дещо поверхнево. Крім того, твердження автора про те, що «розгалужена система законодавчих, підзаконних та нормативно-правових актів не дозволяє адекватно реагувати на динамічні зміни в соціально-трудовій сфері на макро-; мезо- та мікроекономічному рівні» (с. 134) потребує додаткової аргументації: чому саме подібна розгалуженість є недоліком; чому саме розгалуженість заважає адекватній реакції на зміни.

4. Автором проведено комплексне оцінювання умов та рівня розвитку людських ресурсів, зокрема на регіональному рівні. Це обґрунтований новий науковий результат, загальна оцінка позитивна, але є декілька питань. По-перше, чому в таблиці 4.4 йдеться про області, а в 4.5 та інших – про регіони та чим, наприклад, Харківська область відрізняється в цих розрахунках від Харківського регіону? По-друге, автор зазначає про брак статистичної інформації, який обумовив відсутність розрахунків для Донецької та Луганської областей (с. 323). Доцільно зазначити, яких саме даних не вистачило. По-третє, які є аргументи за присвоєння статусу «стимулятор» показнику «Кількість вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації на 10 тис. населення» в межах розрахунку рівня розвитку людських ресурсів (табл. 4.3, с. 320)?

5. В п. 3.3 (с. 272) автор обґрунтовано підкреслює вплив проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів на конкурентоспроможність підприємств. Логічно було б проаналізувати питання конкурентоспроможності також на інших рівнях у відповідності до обраної автором багаторівневої концепції. Крім того, певною мірою обмежено розкрито механізм цього впливу.

6. Методологічно значимим науковим результатом є запропонований підхід до багаторівневого оцінювання проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів (с. 281-295). Вважаю, що на етапі вимірювань (розділ 4) автор мав би повніше розкрити взаємозв'язок цих рівнів для ідентифікації синергетичних ефектів, заявлених у гіпотезах дослідження концепції проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів.

Зазначені недоліки та питання обумовлені багатоаспектністю і складністю наукової проблеми, обраної для дослідження, вони не зменшують наукової і практичної цінності представленої дослідження.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Лаптева В. І. на тему «Методологія проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів» є цілісним, завершеним науковим дослідженням, яке містить положення та результати, що мають наукову новизну, вагоме теоретичне та практичне значення та у сукупності вирішують актуальну наукову проблему.

Дисертація є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, яка відповідає паспорту спеціальності 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. Отримані наукові результати можуть бути охарактеризовані як такі, що здійснюють значний внесок у теорію та практику розвитку людських ресурсів. Зміст дисертації відповідає обраній темі дослідження. Висновки та наукові положення логічно аргументовані.

За змістом, оформленням, актуальністю та науковою новизною подана до захисту дисертаційна робота «Методологія проблемно-орієнтованого розвитку людських ресурсів» відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р., а її автор, Лаптев В'ячеслав Ігорович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
декан економічного факультету
Донецького національного університету
імені Василя Стуса

Лідія Шаульська
засвідчую.
Учений секретар

Л.В. Шаульська

Л.В. Шаульська

О.Т. Ватеріна